

05/2013

ELÄKETURVAKESKUKSEN RAPORTTEJA

Eläkeiän sitominen elinaikaan – miten käy työurien ja tulonjaon?

Jukka Lassila, Niku Määttänen ja Tarmo Valkonen

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 029 411 20 • Faksi 09 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon 029 411 20 • Fax 09 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus Finland

Telephone +358 29 411 20 • Fax +358 9 148 1172

Unigrafia Oy

Helsinki 2013

Kustantaja: Taloustieto Oy

ISBN 978-951-628-589-7 (nid.)

ISBN 978-951-628-590-3 (PDF)

Eläketurvakeskus

ISSN-L 1238-5948

ISSN 1238-5948 (painettu)

ISSN 1798-7490 (verkkojulkaisu)

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Sarja B 258

ISSN 0356-7443

KIITOKSET

Tämä tutkimus on toteutettu sosiaali- ja terveysministeriön ja Eläketurvakeskuksen tuella. Tutkimukseen tekemiseen osallistui ETLAsta kirjoittajien lisäksi Eija Kauppi. Noora Järnefelt laski tutkimusta varten Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta erilaisia väestöosuuksia ja Juha Alho teki väestöennusteen. Tutkimuksen aktiiviseen ohjausryhmään kuuluivat Tuulia Hakola-Uusitalo, Mikko Kautto, Heikki Palm, Marja-Liisa Parjanne, Ismo Risku ja Reijo Vanne. Saimme työn kuluessa hyödyllisiä kommentteja myös Mauri Kotamäeltä, Juha Rantalalta, Jaakko Tuomikoskelta ja Vesa Vihriälältä. Heille kaikille esitämme lämpimät kiitoksemme.

Jukka Lassila, Niku Määttänen ja Tarmo Valkonen

ABSTRAKTI

Tämä tutkimus kuvaa erilaisten työurien pidentämiseen tähtäävien eläkeuudistusten vaikutuksia työuriin, tulonjakoon sekä yksityisten alojen työeläkejärjestelmän ja julkisen talouden kestävyYTEEN. Erityisesti tarkastellaan vanhuuseläkeiän noston ja sen elinaikakytkenän taloudellisia vaikutuksia. Vanhuuseläkkeen, osa-aikaeläkkeen ja työttömyysputken alaikärajojen nostaminen kahdella vuodella pidentäisi työuria keskimäärin noin puolella vuodella. Elinaikakytkentää koskevassa uudistusesimerkissä vanhuuseläkeikää nostetaan aluksi 10 kuukaudella ja sen jälkeen noin kahdella kolmasosalla elinajan odotteen noususta, mikä nostaisi vanhuuseläkeikää nykyisillä väestöennusteilla noin kuukauden vuodessa. Samalla elinaika-kerrointa lievennetään ja superkarttuma muutetaan lykkäyskorotukseksi. Uudistus, alentaisi työeläkemaksua keskimäärin puolitoista prosenttiyksikköä ja pienentäisi kestävyysvajetta 0,9 prosenttiyksikköä.

Asiasanat: työurat, elinajan odote, eläkeikä, kestävyys

ABSTRACT

This study analyses how pension policy reforms that aim at lengthening working careers impact working careers, income distribution, and fiscal sustainability of both the earnings-related pension system and overall public finances. The research focuses on the economic outcomes of increasing the statutory retirement age and establishing a link between the retirement age and life expectancy. Increasing the eligibility ages for old age pensions, part-time pensions and the unemployment pathway to retirement by two years would lengthen the average working careers by about six months. Another reform example increases the statutory retirement age initially by 10 months and in the future by about two thirds of the increase in life expectancy, resulting in an increase of one month per year, if the most recent population projection would come true. The reform also eases the current life expectancy adjustment of pensions, and translates the current high accrual rate from age 63 to an increase for deferred retirement. This reform would lower the pension contribution rate by one and a half percentage points on average and reduce the sustainability gap of public finances by 0,9 percentage points.

Key words: working careers, life expectancy, retirement age, fiscal sustainability

JEL: H55, J11

SISÄLTÖ

Tiivistelmä ja johtopäätökset	9
Eläkeuudistukset, työurat ja tulonjako	10
Eliniän pidentyminen ja vanhuuseläkeikä	12
Vanhuuseläkeiän sitominen elinaikaan: kokonaistaloudellinen arvio	13
Eläkeuudistusten pohjoismainen vertailu	15

Niku Määttänen

Eläkepoliittisten uudistusvaihtoehtojen arviointia stokastisen elinkaarimallin avulla	17
Johdanto	17
Stokastinen elinkaarimalli	18
Yleistä	18
Empiiriset aineistot	20
Yksilöiden päätösvaihtoehdot ja tilamuuttujat	20
Palkkaprosessi ja irtisanomisriski	21
Työkyvyttömyysriski	23
Kuolleisuus	25
Preferenssit	26
Tulonsiirtojärjestelmät	26
Preferenssiparametrien kalibrointi	29
Työurat: malli vs. aineisto	30
Etuuksien ja verojen nykyarvo	31
Eläkeuudistusten vaikutukset	33
Ikärajamuutokset ja eläkkeiden leikkaaminen	33
Superkarttuma vs. lykkäyskorotus	43
Eläkeiän nostaminen vs. varhennusvähennys	44
Eliniän piteneminen ja työurat	46
Irtisanomisriski	46
Vertailua aikaisempiin tutkimuksiin	48
Lopuksi	49
Kirjallisuus	50

Jukka Lassila

Vanhuuseläkeiän sitominen eliniän kehitykseen	51
Johdanto	51
Eliniän nousu ja sen vaikutus työeläkkeisiin nykysäännöin	52
Eläkeiän indeksoinnin valintaperusteita	55
Miksei vain nosteta eläkeikää harkinnanvaraisesti?	59
Eläkeiän indeksoinnin vaikutus eläkkeisiin	60
Korvausasteet ja elinaikakerroin	60
Eläkeikään sidottu elinaikakerroin	62
Vanhuuseläkkeen pääoma-arvo	65
Korvausasteet ja pääoma-arvot kun eläkeikää nostetaan harkinnanvaraisesti	67
Eläkeiän indeksoinnin kustannusvaikutuksista	70
Eläkkeelle ennen vanhuuseläkeikää	70
Nettoeläkemeno iästä 63 alkaen	70
Nettoeläkemeno kun eläkeikää nostetaan harkinnanvaraisesti	72
Entä työskentely vanhuuseläkeiän jälkeen?	73
Vanhuuseläkeikään perustuva huoltosuhde	74
Johtopäätöksiä	76
Kirjallisuus	78
Liite: Ennusteet ja epävarmuus	79

Jukka Lassila

Esimerkkilaskelma eläkeikäuudistuksen taloudellisista vaikutuksista	81
Johdanto	81
Perusura	83
Eläkeikäuudistus	84
Eläkeikäuudistuksen makrotaloudellisia vaikutuksia	87
Eläkeikäuudistuksen vaikutukset työeläkejärjestelmään ja työeläkkeisiin	88
Vaikutukset työeläkkeiden rahoitukseen	88
Vaikutukset työeläkkeisiin	91
Sukupolvittaiset vaikutukset	93
Vaikutukset julkiseen talouteen	95
Kirjallisuus	96
Liite: Kestävyyssvajeen laskenta kun verot ja velka muuttuvat	97

Tarmo Valkonen

Vanhuuseläkeikä muissa Pohjoismaissa	99
Viimeaikaiset sääntömuutokset	99
Yhteenvedoa ja vertailua	103
Kirjallisuus	104

Tiivistelmä ja johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa arvioidaan työurien pidentämiseen tähtäävien eläkepoliittisten toimien vaikutuksia työuriin, eläkeikään ja tulonjakoon sekä työeläkejärjestelmän ja julkisen talouden kestävyYTEEN. Tutkimusraporttimme jakaantuu neljään artikkeliin, joista jokaisessa vastataan erilaisiin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäisessä artikkelissa keskitytään eläkeuudistusten työura- ja tulonjakovaikutuksiin. Toisessa pohditaan tapoja sitoa työeläkejärjestelmän alin vanhuuseläkeikä elinajan odotteeseen. Kolmannessa tarkastellaan, mitä vanhuuseläkeiän sitominen elinajan kehitykseen vaikuttaa eläkkeiden suuruuteen, niiden rahoitukseen ja koko julkisen talouden rahoitukselliseen kestävyYTEEN. Artikkelit linkittyvät toisiinsa niin, että kolmannessa hyödynnetään kahden ensimmäisen artikkelin tuloksia. Viimeisessä artikkelissa verrataan kuvattua uudistusta muiden Pohjoismaiden tekemiin uudistuksiin ja esillä olleisiin uudistusesityksiin.

Seuraavassa esitämme kunkin artikkelin tärkeimmät tulokset ja johtopäätökset.

Eläkeuudistukset, työurat ja tulonjako

Ensimmäisessä artikkelissa arvioidaan työurien pidentämiseen tähtäävän politiikan vaikutuksia lähellä eläkeikää olevien palkansaajien työurapäätöksiin ja tulonjakoon. Tutkituissa uudistuksissa nostettiin vanhuuseläkkeen, osa-aikaeläkkeen ja ns. työttömyysputken ikärajoja. Lisäksi arvioimme kuukausieläkkeiden leikkaamisen vaikutuksia.

Työurien pidentämisen suhteen tärkeimmät johtopäätökset ovat seuraavat:

- Jos alinta vanhuuseläkeikää nostetaan, myös pääsyä työttömyysputkeen ja osa-aikaeläkkeelle tulee rajoittaa. Vaikutukset työuriin jäävät muuten vähäisiksi, sillä eläkeiän nostaminen lisää työttömyysputken ja osa-aikaeläkkeen käyttöä.
- Osa-aikaeläkkeen ja työttömyysputken poistaminen kokonaan pidentää työuria mallin perusteella noin kaksi kuukautta. Jos sen jälkeen nostetaan alinta vanhuuseläkeikää kahdella vuodella, työurat pitenevät vielä noin 8 kuukautta. Yhteisvaikutus on siis 10 kuukautta. Eläkeiän nostamisen vaikutusta työuriin rajoittaa se, että osa ikääntyneestä työvoimasta on työkyvyttömiä. Lisäksi eläkeiän nostaminen lisää ikääntyneiden työttömyyttä.
- Eläkeiän nostaminen pidentää erityisesti hyvin koulutettujen (hyvätuloisten) työuria. Tämä johtuu osin siitä, että heidän kannaltaan työttömyyskorvaus on pieni suhteessa palkkaan. Hyvin koulutettujen kannattaa siksi yleensä pyrkiä jatkamaan työuria, eikä turvautua työttömyysturvaan. Lisäksi korkeasti koulutetut ovat muita harvemmin työkyvyttömiä.
- Kuukausieläkkeiden leikkaaminen pidentää työuria suhteellisen vähän, mutta kohentaa silti julkista taloutta. Samalla kuitenkin ikääntyneiden kulutusmahdollisuudet vähenevät.
- Jos ns. kannustinkarttuma (superkarttuma) korvataan eläkkeen aktuaarisella lykkäyskorotuksella, lykkäyskorotuksen suuruuden olisi oltava vähintään 6 prosenttia vuodessa, jotta sillä olisi työurien pidentämiseen kannustava vaikutus.
- Alimman vanhuuseläkeiän nostamisen sijaan voidaan nostaa ”täyden eläkkeen” ikää. Vaikutukset työuriin ovat samansuuntaisia kuin alinta eläkeikää nostettaessa, mutta riippuvat oleellisesti varhennusvähennyksen suuruudesta.

Tulonjaon kannalta tärkeimmät johtopäätökset ovat seuraavat:

- Eläkeiän nostaminen ei ole tulonjaon kannalta erityisen ongelmallista. Tähän on ainakin kolme syytä. Ensinnäkin kaikkein huonoimmassa asemassa olevat ihmiset ovat yleensä pitkään työkyvyttömyyseläkkeellä. Eläkeiän

nostaminen ei heikennä työkyvyttömyyseläkkeitä. Eläkeiän nostaminen voi päinvastoin parantaa työkyvyttömyyseläkkeitä kasvattamalla ns. tulevan ajan eläkkeenosaa. Toiseksi, eläkeiän nostaminen ei heikennä työttömyysturvaa, joka sekkin on tärkeämpi pienituloisille kuin hyvätuloisille. Kolmanneksi, vanhuuseläkeiän nostaminen lykkää kannustinkarttuman alkamisikää. Kannustinkarttuma hyödyttää erityisesti hyvätulaisia.

- Työttömyysputken rajoittaminen heikentää lähinnä suhteellisen pienituloisten asemaa.
- Eläkeiän nostaminen lisää ikääntyneiden työttömyyttä erityisesti aloilla, joilla on korkea irtisanomiseriski.
- Kuukausieläkkeiden leikkaaminen on tulonjaon kannalta jossakin määrin ongelmallista, ainakin jos se tarkoittaa myös työkyvyttömyyseläkkeiden pienenemistä.
- Kuukausieläkkeiden leikkaaminen leikkaa erityisesti naisten elinkaaren aikana saamia etuuksia, sillä naiset elävät keskimäärin miehiä pidempään.

Politiikkavaikutukset on tehty simulointimallilla, joka kuvaa erilaisissa tilanteissa olevien palkansaajien päätöksentekoa. Malli ryhmittelee yksilöt iän, sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Päätökset työuran jatkamisesta tai eri työelämästä poistumisreittien käytöstä tehdään ottaen huomioon tulevaisuutta koskeva epävarmuus. Palkansaajat kohtaavat irtisanomiseriskin, työkyvyttömyysriskin ja loppuelämän pituuteen liittyvän riskin. Näiden riskien suuruus on arvioitu tilastojen perusteella. Esimerkiksi matalasti koulutetuilla on muita korkeampi työkyvyttömyysriski ja lyhyempi keskimääräinen elinikä.

Malli sisältää lisäksi tarkan kuvauksen niistä säännöistä, joiden perusteella eläke-etuudet Suomessa määräytyvät. Lisäksi malli huomioi työttömyysturvan ja ansiotuloverotuksen. Myös nämä säännöt ja niiden muutokset vaikuttavat työurapäätöksiin.

Eläkeuudistusten työuravaikutuksia koskevat tuloksemme perustuvat siihen, että vertaamme yksilöiden työuria mallissa erilaisten eläkejärjestelmien puitteissa. Tulonjakovaikutuksia arvioimme usealla tavalla. Tarkastelemme, miten eläkeuudistukset vaikuttavat esimerkiksi palkkatasoltaan erilaisten yksilöiden elinkaarensa mittaan saamiin tulonsiirtoihin ja veroihin, kulutukseen ja keskimääräisiin vuosi-eläkkeisiin. Lisäksi arvioimme uudistusten vaikutusta suhteelliseen köyhyyteen ja työttömyyteen eri koulutusryhmissä.

Eliniän pidentyminen ja vanhuuseläkeikä

Toisessa artikkelissa tarkastellaan tapoja sitoa työeläkejärjestelmän vanhuuseläkeikä elinajan odotteeseen ja arvioidaan sitomisen seurauksia. On kaksi pääsyytä siihen, että vanhuuseläkeiän nosto eliniän kohotessa on tavoiteltava asia. Ensimmäinen on eläkkeen riittävyys. Jos työurat eivät pitene mutta eliniät kyllä, elinaiakerroin leikkaa kuukausieläkkeitä, ja ne saattavat jäädä pieniksi siihen nähden, mitä eläkejärjestelmällä tavoitellaan. Toinen syy on, että työurien pituus vaikuttaa valtion ja kuntien talouteen – mitä pitemmät työurat, sitä enemmän verotuloja.

Indeksointi elinajan odotteeseen on harkinnanvaraista eläkeiän nousun asettamista parempi siksi, että kukin kohortti voi helpommin ennakoida oman alimman eläkeikänsä. Tässä suhteessa eläkeiän indeksointia voi verrata elinaikakertoimeen, joka ei sekään ole harkinnanvarainen, vaan riippuu kuolevuuksien havaitusta alenemisesta ja on hyvin ennakoitavissa useiden vuosien päähän.

Tarkastelemme kolmea erilaista vanhuuseläkeiän määräytymisperustetta, jotka kuvaavat elinajan odotetta, aikuisiän pituuden odotetta ja työvuosien laskennallista määrää. Ne näyttävät johtavan melko samanlaiseen eläkeiän nousuun, jos eliniät kehittyvät odotetusti. Nykyisen väestöennusteen perusteella eläkeikä nousisi noin kuukaudella vuodessa seuraavan 50 vuoden ajan. Perustilanteen valinnalla on erittäin suuri merkitys tuleville eläkeijille.

Kun eläkeikä riippuu elinikien kehityksestä, täytyy harkita elinaikakertoimen muuntamista tai mahdollista korvaamista lievemällä leikkurilla. Ilman lievennystä elinaikakerroin yhdessä vanhuuseläkeiän nousun kanssa johtaisi korvausasteiden alenemiseen, kun elinajat pitenevät. Kertoimen poistaminen kokonaan puolestaan nostaisi korvausasteita jatkuvasti eläkeikien myöhentyessä, mikä ei sekään ole tarkoitus. Eläkeikään sidottu lievennetty elinaikakerroin (nykyinen elinaikakerroin johon eläkeiän noustessa tehdään lykkäyskorotus) näyttää vanhuuseläkkeen korvausasteiden ja pääoma-arvojen perusteella toimivan hyvin, ainakin henkilöillä jotka työskentelevät vanhuuseläkeikään asti. Työeläkejärjestelmä toimisi tällöin niin, että elinikien piteneminen nostaa vanhuuseläkeikää, ja vanhuuseläkeiän nousu suurentaa elinaikakerrointa eli pienentää sen kuukausieläkkeitä leikkaavaa vaikutusta.

Tutkimuksen mukaan eläkeiän sitominen elinajan odotteeseen voidaan tehdä niin, että eläkeikään asti työskenneltäessä vanhuuseläkkeen pääoma-arvo kasvaa mutta lisätyöskentelystä kerätyt eläkemaksut kasvavat enemmän, joten työuran pidentyminen parantaa myös työeläkejärjestelmän taloutta, valtion ja kuntien talouden ohella. Näitä vaikutuksia tarkastellaan 3. artikkelissa

Vanhuuseläkeiän sitominen elinaikaan: kokonaistaloudellinen arvio

Kolmannessa artikkelissa tarkastellaan vanhuuseläkeiän sitomista elinajan kehitykseen ja sidonnan vaikutusta eläkkeiden suuruuteen, niiden rahoitukseen ja koko julkisen talouden rahoitukselliseen kestävyYTEEN.

Tutkittu eläkeikäuudistus koostuu seuraavista muutoksista nykyisiin työeläkesääntöihin.

- Alin vanhuuseläkeikä sidotaan aikuisiän pituuden odotteeseen (aikuisikä määritellään alkavaksi 18-vuotiaana) siten, että vanhuuseläkeikä jakaa aikuisena eletävän elinajan odotteen samassa suhteessa joka vuosi. Sitomisen alussa eläkeikää nostetaan 10 kuukaudella. Jos 63-vuotiaan elinajan odote kasvaa runsaalla kuudella vuodella 50 vuoden aikana, tämä sitomistapa nostaisi vanhuuseläkeikää neljällä vuodella. Osa-aikaeläkkeen ja työttömyysputken alaikäraja muutetaan saman verran kuin vanhuuseläkeikää, koska 1. artikkelin tarkastelujen perusteella pelkän vanhuuseläkeiän nostaminen ei juuri pidentäisi työuria.
- Nykyinen elinaikakerroin korvataan lievennetyllä elinaikakerroimella. Se leikkaa kuukausieläkkeitä vähemmän kuin nykyinen. Lievennetyt elinaikakerrointa sovelletaan myös työkyvyttömyyseläkkeen ansaittuun osaan.
- Nykyinen 1,9 prosentin karttuman alkamisikä, 53 vuotta, nousee kolmella neljäsosalla vanhuuseläkeiän noususta.
- Kannustinkarttuma (4,5 %/v.) poistetaan ja eläkkeen noston lykkääminen vanhuuseläkeiän jälkeen korvataan lykkäyskorotuksella. Jos jatkaa työntekoa alimman vanhuuseläkeiän jälkeen, eläkettä karttuu 1,9 % ansioista. Toinen vaihtoehto olisi, että kannustinkarttuma säilyy, mutta sen alkamisikä nousee samaa vauhtia kuin vanhuuseläkeikä. Eläkkeiden rahoituksen ja kansantalouden kannalta vaihtoehdot ovat suunnilleen samoja, ja artikkelin 3 tulokset koskevat molempia. Ensimmäinen vaihtoehto on mielestämme parempi siksi, että se kohtelee nykyistä tasapuolisemmin eri tulomahdollisuudet omaavia henkilöitä, kuten 2. artikkelissa osoitetaan Nicholas Barrin raporttiin (2013) viitaten.

Tarkasteltu eläkeikäuudistus on esimerkki siitä, miten ansioeläkejärjestelmä voidaan sopeuttaa elinikien kehitykseen. Esimerkin tarkoitus on pedagoginen ja se kertoo, mitä asioita on syytä ottaa huomioon, kun vanhuuseläkeikä halutaan sitoa elinajan odotteeseen. Tavoitteena on myös kertoa, miten eräät asiaan liittyvät

tekniset ongelmat voidaan ratkaista. Esimerkki myös havainnollistaa vaikutusten suuruuksia.

Uudistusta verrataan perusuraan, joka on laskettu nykyisten eläkkeen määräytymistä ja eläkkeiden rahastointia koskevien sääntöjen perusteella olettaen, että työeläkemaksut joustavat tarvittaessa. Työurat pitenevät perusuralla kahdella vuodella vuoteen 2060 mennessä. Eläkeikäuudistus pidentää työuria vielä lisää.

Vanhuuseläkeikä nousisi noin kuukaudella vuodessa, jos eliniän odotteet nousisivat ennustetun mukaisesti. Eläkeiän alaraja nousisi 65 vuoteen vuonna 2030, ja 67 vuoteen 2050-luvun lopulla. Eläkeiän alaraja olisi 2020-luvun lopulla selvästi matalampi kuin EU15-maiden tyypillinen vanhuuseläkeikä.

Vanhuuseläkeiän sitominen elinajan odotteeseen pidentää työuria ja lisää siten työvoiman tarjontaa. Hyödynnämme työurien pidentymisen arvioinnissa ensimmäisen artikkelin tuloksia pitkän ajan työuravaikutuksista. Tällä perusteella päädymme siihen, että työurat pitenevät eläkeikäuudistuksen vuoksi yhdellä vuodella ja kolmella kuukaudella vuoteen 2060 mennessä. Talous sopeutuu korkeampiin työllisyysasteisiin monin tavoin. Tuotannon lisäksi myös investoinnit kasvavat, jotta pääomakanta vastaisi suurempaa työn tarjontaa. Työeläkemaksujen alentuminen antaa osaltaan nousuvaraa palkkoihin, mutta työvoiman tarjonnan kasvun vaikutus on suurempi, joten palkat hieman laskevat perusuraan verrattuna. Tämä alentaa myös kuluttajahintoja. Vaikka palkat laskevat, niin työtuntien määrän kasvu ja hintojen lasku parantavat palkansaajien ostovoimaa ja lisäävät kulutusta sen myötä. Osa hyödystä valuu ulkomaille vaihtosuhteen heikkenemisen kautta.

Työurien pidentyminen lisää valtion ja kuntien verotuloja veropohjien kasvun kautta. Koko julkisen talouden kestävyysvaje pienenee lähes prosenttiyksikön verran.

Kuvattu eläkeuudistus vähentää arvion mukaan työeläkemenoja suhteessa palkkasummaan ja alentaa työeläkemaksua vajaan prosenttiyksikön vuodesta 2018 alkaen ja kaksi prosenttiyksikköä vuoteen 2050 mennessä. Tulevat eläkkeet eivät juuri muutu toimenpiteen vuoksi.

Uudistuksen vaikutukset sukupolvien väliseen tulonjakoon ovat erittäin pieniä. Kaikki uudistuksen jälkeen työelämään tulevat sukupolvet kuitenkin hyötyvät hieman rahallisesti, ja nykyisin työelämässä olevat kohortit hieman häviävät.

Eläkeuudistusten pohjoismainen vertailu

Neljännessä artikkelissa esitellään lyhyesti, miten muissa Pohjoismaissa sopeutetaan eläkejärjestelmä elinajan odotteeseen ja verrataan sitä ehdotettuun esimerkinomaiseen suomalaiseen uudistukseen.

Ruotsi esitteli jo vuonna 1999 mallin, jossa vanhuuseläkeikä on joustava ja eläkkeen määrä sopeutetaan sekä yksilön valitseman eläkeiän että hänen syntymäkohorttinsa elinajan odotteen mukaan. Mitä varhemmin jää eläkkeelle ja mitä pitempään kohortin odotetaan elävän, sitä pienempi on eläke. Ratkaisu sopi hyvin ajattelultaan maksuperusteiseen eläkejärjestelmään, jossa kerätään työuran aikana tietty eläkepääoma, jota syödään eläkkeellä oltaessa. Suomi otti myös omassa uudistuksessaan käyttöön joustavan eläkeiän ja elinaikakertoimen valiten kuitenkin korotetun karttuman lykkäyskorotuksen sijaan palkitsemaan työuran pidentämisestä. Norjassa jäljiteltiin ruotsalaista uudistusta tässä suhteessa tarkemmin. Kaikissa kolmessa mallissa oli ajatuksena, että kansalaiset ymmärtävät jäää myöhemmin eläkkeelle, kun eläke leikkautuu elinaikojen pidentyessä ja eläkeiän valinta on joustava.

Tanska valitsi erilaisen ratkaisun. Siellä kansaneläkeikä määräytyy tulevaisuudessa niin, että odotettavissa oleva eläkkeen maksuvuosien määrä kiinnitetään 14,5 vuoteen. Elinajan odotteen nousu nostaa samalla määrällä eläkeikää, tosin 15 vuoden viiveellä. Ennen elinaikakytkentää tehdään tasokorotus eläkeikään.

Ruotsin keväällä työnsä jättänyt eläkekomitea tuli Tanskan kanssa samoille linjoille. Siellä ehdotetaan joustavan eläkeiän rajat kytkettäväksi elinajan odotteeseen sen jälkeen kun niitä on ensin harkinnanvaraisesti nostettu. Keskeisenä perusteluna on havainto, etteivät eläkeiät ole myöhentyneet sen runsaan kymmenen vuoden aikana, jonka joustava eläkeikä ja kohortin elinajan odotteeseen sidottu eläkkeiden sopeuttaminen on ollut voimassa. Tässä julkaisussa esitelty esimerkkimalli jäljittelee ruotsalaista ehdotusta siinä suhteessa että se säilyttää joustavan eläkeiän, mutta kytkee sen rajat elinajan odotteeseen. Avoimeksi kysymykseksi jää, pitäisikö myös Suomessa vanhuuseläkeikää nostaa harkinnanvaraisesti ennen sen kytkentää.